

Het Noaberpad

Het Noaberpad is een bewegwijzerde langeafstandswandelroute van 415 kilometer tussen Nieuweschans in Groningen en Emmerich in Duitsland. De LAW 10.

Het volgt het grensgebied van de noabers van Duitsland en Nederland. Een gebied waar de bewoners aan beide zijden van de grens veelal hetzelfde dialect spreken. En waar men de grens al ver voor Schengen eerder als lastig dan nuttig ervoer. Veel noabers aan Nederlandse zijde waren en of wilden aangewezen zijn op Duitse producten, op de koopwaar maar ook op de muziek en televisieprogramma's. Of keken voor de weersverwachting naar een Duitse zender, want "op de Nederlandse tv ging het toch alleen maar over het weer in "het Westen".

En hadden de noabers aan Duitse zijde een grote voorkeur de markt in Enschede, bijvoorbeeld. Of Winterswijk. Of Emmen. Of Ter Apel.

Door zo'n gebied gaat dit pad en steek je veelvuldig de grens over, zonder controle. Soms zonder te beseffen dat je de grens bent overgestoken.

Etappes: voor de hele route moet je rekenen op 20 - 25 dag-wandelingen.

Kaarten: Het Nivon heeft in samenwerking met de St. Wandelnet Amersfoort de wandelgids NOABERPAD uitgegeven. Met daarin veel informatie over de route en gedetailleerde routekaartjes.

Markering: de route is met de bekende wit-rode strepen gemarkeerd.

Accommodatie: van hotels tot eenvoudige accommodatie bij particulieren. De wandelgids bevat een lijst met vele mogelijkheden voor overnachten. Wildkamperen niet toegestaan.

Vervoer: zowel Nieuweschans als Emmerich zijn per trein bereikbaar. Voor de tussenliggende etappeplaatsen is het een kwestie van nader onderzoek thuis. De bushaltes zijn op de kaartjes aangegeven. Maar dat kan veranderen!

Uitgestrektheid van het landschap

De route

Provincie Groningen

Bijna vanaf de start op het treinstation Nieuweschans maak je kennis met de uitgestrektheid van de door boeren bebouwde kleigronden. Loop je er tijdens de bietencampagne dan is de klei "overal". Het lijkt saai, in eerste instantie, maar na een aantal kilometers gelopen te hebben door dit weidse land ga je er van houden!

De kleiakkers en weilanden gaan door tot even ten zuiden van Oudeschans. Waar de zand- en veengronden beginnen. Bellingwolde: een sfeervol streekdorp met een beschermd dorpsgezicht. Monumentale herenhuizen en boerderijen. Met de nodige Art Nouveau kenmerken. En een zeer oude kerk uit de 16^e eeuw.

Oudeschans, een vestingdorp. Ooit bedoeld om de verbinding van en naar de stad Groningen - in handen van de Spanjaarden - af te sluiten. Gebouwd in 1593. Momenteel een levendig, bewoond dorp.

Magnuskerk Bellingwolde uit 1527

Bij Wedderbergen - de naam zegt het al - kom je in een heel ander landschap terecht: glooiingen en bomen en de restanten van houtwallen. En stuifduinen, ontstaan in de Middeleeuwen door ontbossing en overbeweiding. Je ziet: niets nieuws onder de zon. Even verderop in Wedde is het Huis te Wedde te bewonderen.

Na Wedde loop je door het stroomgebied van de Ruiten Aa. Men is druk bezig de beek weer een meanderend karakter te geven. Het beekdal moet kronkeliger, natter, kleurrijker en gevarieerder worden. Was het vroeger: het water zo snel mogelijk weg. Nu is het: zo lang mogelijk vasthouden.

Bij Wollinghuzen buig je af, richting Bourtange. Een vestingdorp dat werd aangelegd tijdens de Opstand. Of 80-jarige oorlog. Een dorp in het Bourtanger Moor, de enige plek - op een *tange*, een *stuk met steviger zand* - waar je door het gebied richting Groningen kon. Van strategisch belang, dus. Bijvoorbeeld om de Spanjaarden in Groningen te isoleren. Voordat je de vesting binnenwandelt kun je nog een lus-wandeling ten oosten van het dorp maken. Een gebied met schraal grasland en lag struikgewas. Een vogelrijk gebied. De adder is er ook gesignaleerd!

Toegang tot het vestingdorp Bourtange

Willem van Oranje begon in 1580 met de aanleg van de vesting. De hulp van de Westerwoldse boeren was minimaal. En toen de prins zonder geld kwam te zitten was het einde verhaal.

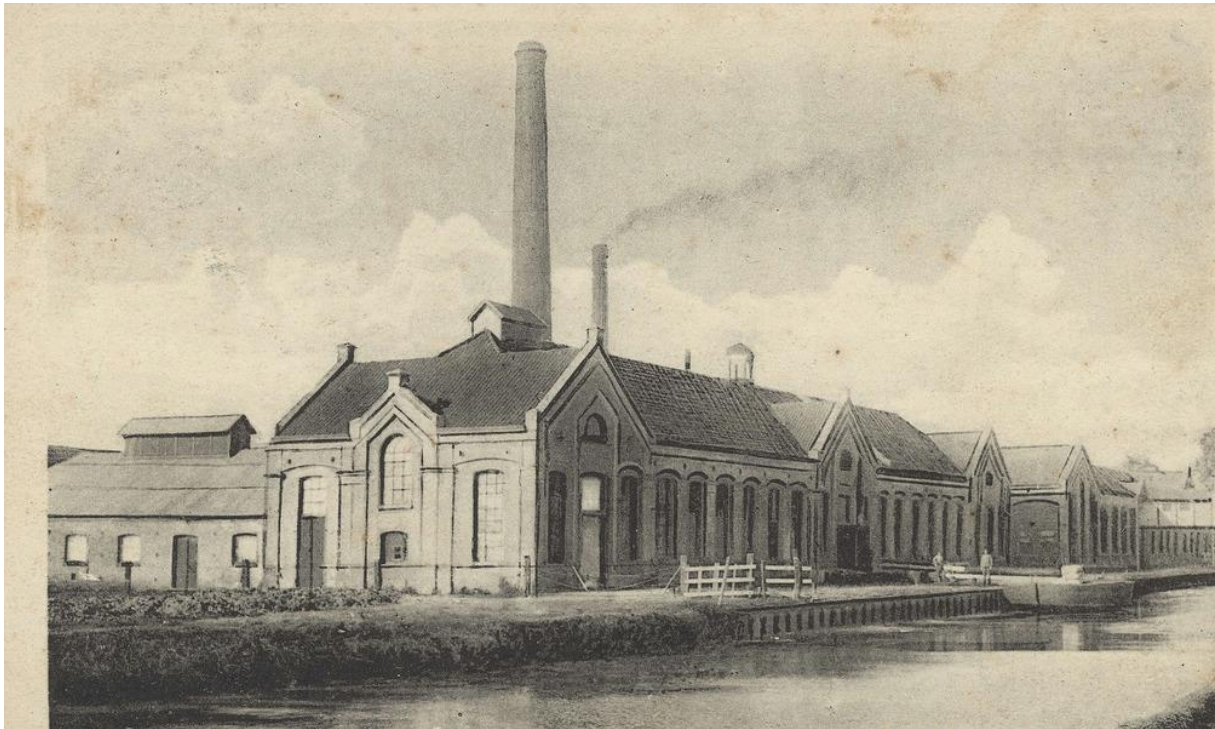
Dertien jaar later nam Willem Lodewijk de draad weer op. Deze keer met succes.

Een belegering en aanval van de Spaanse veldheer Verdugo mislukte!

In 1851 was het afgelopen met de vesting. De boeren namen bezit van het dorp. En dan weet je het wel: het merendeel van de wallen werd geslecht en de wallen gedempt. De boeren hadden het niet op de vesting. Boeren denken aan grond. En grond. En tenslotte aan grond. Veel van wat je nu ziet is te danken aan de restauratiewerkzaamheden.

Vervolgens ga je richting Sellingen door een verstilld landschap, weids, bossen, een heideontginningslandschap. En door ter Borg, vier boerderijen en een schaapskooi en een heideveld van 35 hectare.

En verder naar "beneden", het meest zuidelijke puntje van de provincie Groningen. Het land van de aardappels, aardappels en aardappels. En van de aardappelmeelfabriek.

Aardappelmeelfabriek

En ook het land van de anarchisten, communisten, Domela Nieuwenhuis, de SDAP, de socialistenbond, de CPN.....

Armoede en werkloosheid waren aan de orde van de dag in deze streek.

Je wandelt voordat je Ter Apel binnenkomt door de kloosterbossen. Met imposante beuken en eiken. Het zijn de oudste bossen van Groningen.

Ook ter Apel ligt aan de Ruiten Aa.

Waarna je in het dorp ter Apel het fraaie klooster kunt bewonderen. Inmiddels een museum met onder andere een permanente tentoonstelling "*kopergravures uit de Statenbijbel van 1682 gedrukt door de gebroeders Keur te Dordrech*".

Klooster Museum ter Apel

De route gaat verder door veenkoloniale bouwlanden. Afgegraven hoogveen, recht toe recht aan landinrichting. Je bent in Drente.

Provincie Drente

Nogal in tegenstelling met al het moois wat deze provincie aan wandelgebieden te bieden heeft, is deze entree nogal matig. Kaal en weids. Emmer-Compascuum is een typische veenkolonie, gebouwd langs een kanaal. *Compascere* = samen weiden.

Vanaf hier tot aan de grens bij Schoonebeek worden kosten noch moeite gespaard het oude landschap terug te laten keren, dan wel de restanten aan hoogveen te koesteren. Het Amsterdamsche Veld, het Schoonebekerveld, Bargerosterveen..... je zult er kilometers lang door lopen. Prachtig!

TURF

Van de ene brandstof naar de andere: van turf naar de aardolie.

In 1943 werd onder Schoonebeek een olieveld gevonden. Met jaknikkers werd de olie jarenlang opgepompt. Tijdens je toch zul je meerdere jaknikkers zien. Die niet meer werken. De olie wordt nu met behulp van stoom naar boven gehaald. Flinkke buizen over de akkers en weilanden.

De eerste kennismaking met Schoonebeek is echter Het Oosterse Bos, een verzameling oud Saksische boerderijen met het nodige rietvlechtwerk.

Na Schoonebeek wandel je het Graafschap Bentheim, Duitsland, binnen.

Graafschap Bentheim

Een licht glooiend gebied met, door de eeuwen heen, de Vechte (de Vecht) als belangrijkste levensader. Het riviertje was ook een belangrijke transportader. De in dit gebied gewonnen Bentheimer zandsteen ging op boten onder andere naar Amsterdam ten behoeve van het paleis op de Dam. Of voor de dom in Utrecht. Of de kerk in Coevorden.

De route loopt, vanaf Emlichheim, deels langs de Vecht. En heel veel andere gebouwen in Twente. Je loopt dan tevens [op het Vechtdalpad](#), een eveneens schitterende meerdaagse wandelroute vanaf Zwolle langs de rivier.

Het laatste stuk door het Graafschap is ook, landschappelijk, het mooist: de Wilsumer Berge. Met een hoogste punt van 85 meter. Uitlopers van een morene, gevormd door een schuivende gletsjer die een mengsel van zand, leem, keien en grint achterliet.

Een wandeling over heuvels, door bossen, heidevelden en zandverstuivingen. Mooie uitzichten.

In deze streek wonen en werken boeren die zowel land hebben in Nederland als in Duitsland.

Ten zuiden van Uelsen, het laatste dorp voordat je Twente binnenwandelt, liggen enkele grafheuvels. Tumuli. De route komt er langs. Ooit waren er veel meer zichtbaar, maar ja....de ruilverkaveling. De boer wist wel raad met zo'n onhandige heuvel op z'n land.

Grafheuvel Uelsen

Provincie Twente

Ongemerkt loop je Nederland weer in. Bij een heideveld met de naam Paardenslenkte. Een naam die herinnert aan de smokkel van paarden. Wat werd er niet gesmokkeld!

Na de eerste bocht naar links ontmoet je [het Twentepad](#). In het verslag over dit pad vind je uitvoerige informatie over het ontstaan van het Twentse landschap.

Het gaat nu samen op weg naar het Springendal. Heuvels, bronnen, meertjes, hooilanden, heide, historische boerderijen.....en beken, waaronder de fraaie Mosbeek. Niet op de route, maar de Mosbeek “voedt” de watermolens van Bels en Frans. Even omlopen?

Je loop nu door een van de mooiste stukken van het Noaberpad.

Op naar Ootmarsum. Een stadje (vanaf ongeveer 1300) met een beschermd stadsgezicht waarin 30 rijksmonumenten.

Stadscentrum Ootmarsum

Het Noaberpad brengt je naar de Kuiperberg (71 meter), een onderdeel van de stuwwal tussen Ootmarsum en Uelsen (D). En via Groot-Agelo gaat het naar het kanaal Almelo-Nordhorn. Gegraven aan het eind van de 19^e eeuw. Het laatste stuk kwam in 1902 gereed. Heel wat werklozen hebben hier in het kader van de werkverschaffing hun brood verdiend - en ook weer uitgegeven! - . Het kanaal heeft nooit de beoogde functie gekregen. Inmiddels een uiterst fraai natuurgebied. Na een paar kilometer gaat het rechtsaf, het Twente landschap in. Dit keer met de broekbossen, blauwgraslanden, haagbeuken en vennen. Waar we uiteindelijk Havezathe Het Everloo tegenkomen. Een landgoed met een monumentaal bouwhuis. Met vloeren van Bentheimer zandsteen. Grenzend aan het Roderveld, een bosrijk en vooral nat heidegebied. Thans weer in particulier bezit.

Waarna de route door Hoog Lutte loopt. Met o.a. de Paasberg (80m). Over fraaie paden en paadjes wordt de Lutte bereikt. En kruis je het Töddenweg en het Fabriceurspad. Alleen al de veelheid aan gemarkeerde paden geeft aan dat je hier door een uniek stukje Nederland loopt!

Bij de Paasberg

Markering

Ten zuidwesten van de Lutte steek je de A1 over. Via landgoed de Snippert met de blikvanger de boerderij Judithhoeve, het Oldenzaalse Veen gaan we bij Glane weer de grens over. Het zal de routemakers niet meegevallen hebben om in deze drukke hoek van Enschede, Gronau, Glanerbrug een goede doorgang te vinden.

Maar gelukkig is daar al snel het Aamsveen. Met zijn levend hoogveen. Het Aamsveen is gespaard gebleven tijdens de ontginningsdriften. Rust, uitgestrektheid.....schraal grasland, veenputten, heidevelden, broekbossen...een geweldige afwisseling....veenmossen, welriekende nachtorchis....

Aan de rand van het Aamsveen

Waarna de route weer westwaarts gaat, naar het pal ten zuiden van Enschede liggende landgoed Smalenbroek. Een park, fraaie statige lanen, een vijver, de meanderende Brunninksbeek. Een verrassing!

Echt tijd om op adem te komen is hier niet aan de orde.

Het Witte veen wacht op je. Deels in Nederland, deels in Duitsland. Een kleinschalig landschap met veen, hei, bos en water en moerasbossen. Heb je nog conditie en tijd over: maak even een uitstapje naar de Haarmühle in Duitsland. Niet voor de galg (die is al lang weg) maar voor een lekker lunch of wat drinken in een fraaie “antieke” omgeving.

Bij Buurse kun je als het ware overstappen op het Trekvogelpad en/of het Overijsselpad. Dit is het land van de langeafstandswandelroutes!

In zicht komt de wonderschone omgeving van het Buurserveen en het Haaksbergerveen. En aan de Duitse kant het Ammeloer Venn. Een restant van een groot hoogveengebied. Bossen, verarmde gronden, veen, droge heide met een - zo te horen - groot vogelbestand. Meertjes.

Buurserveen

Op naar Oldenkotte en - daarna - het Zwillbrockervenn.
Waar het precies is gebeurd weten we niet, maar we zijn inmiddels in de Achterhoek.

Provincie Achterhoek

Bij Oldenkotte/Rekken komt de Berkel ons land binnen.

Door gewijzigde inzichten op het gebied van watermanagement en natuurontwikkeling probeert men de laatste jaren de natuur en de rivier weer de ruimte te geven. Zo is men gestopt met het maaien van de oevers, op enkele plaatsen is de oever gedeeltelijk weggegraven om de rivier weer enigszins te laten meanderen en men probeert waar mogelijk de oude riviertakken weer bij de stroom te betrekken (Uit: Wikipedia).

Berkel

Je loopt door het gebied waar in de 80-jarige oorlog nog flink werd gevochten, geroofd, vermoord en vernield, terwijl de Gouden Eeuw in het Westen “aan de gang was”. Hier was absoluut geen sprake van een Gouden Eeuw. Er zijn historici die menen dat deze situatie de oorsprong is van de tot aan de dag van vandaag heersende opvatting in het Oosten dat het Westen “allesbepalend” is. Zie ook de teksten over de weersverwachting in het begin van dit artikel. Of anders: wantrouw het Westen. Of weer anders: het zijn de minderwaardigheidsgevoelens in het Oosten die doorslaggevend zijn.

Afijn, je gaat verder naar het Zwillbrockervenn, een grote waterplas, waar een omvangrijke meeuwenkolonie woont. De officiële schatting komt uit op 15.000 van deze vogels. Het is ook de wereldwijd meest noordelijk gelegen broedplaats voor een kolonie van ongeveer veertig flamingo's.

Foto: Tubantia (Esther Reijrink)

Van maart tot en met juni te bewonderen.

Je ben weer in Duitsland.

Terug naar Zwolle. Niet de Hanzestad, maar het buurtschap. Ook wel Zwolle bie Grolle genoemd. Om het verschil duidelijk te maken.

Bij dit buurtschap een fraai stukje langs de rivier de Slinge.

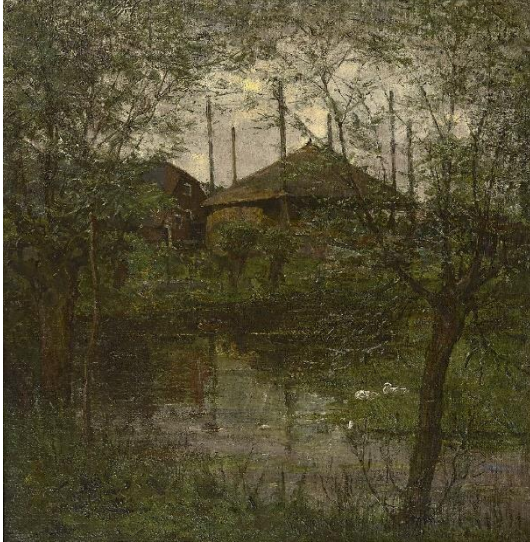
Waar je al weer een lange-afstandpad tegen komt: het Scholtenpad. 105 kilometer, rond Winterswijk.

Waar het Noaberpad ook naar toe gaat.

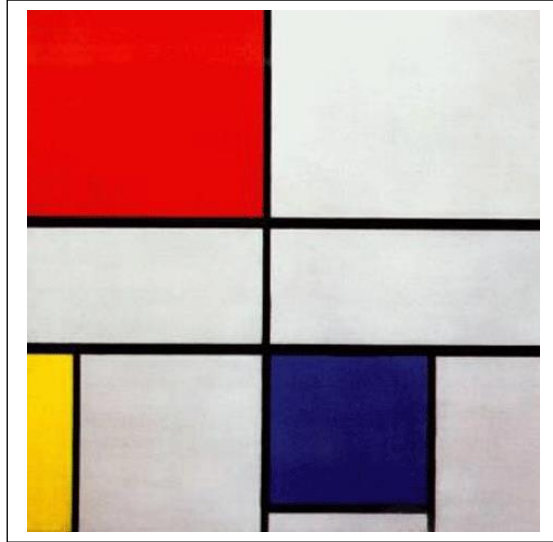
Door een landschap waar machtige herenboeren - de scholten – hun invloed op hebben gehad. Om uiteindelijk machtiger dan de adel te worden. Je kunt het zien aan de boerderijen. Die stralen wel wat uit.

In Winterswijk is o.a. het Museum Mondriaan, waar hij van z'n 8^e tot z'n 20^e woonde.

Mondriaan, Hooimijt met wilgenbomen

Mondriaan, compositie c groot

Van Winterswijk via - het zicht op - de steengroeve de grens weer over naar Oeding. In de groeve komen 240 miljoen jaren oude aardlagen aan de oppervlakte. En kun je fossielen vinden.

En na Oeding gaat het verder door het fraaie coulisselandschap van de Achterhoek. Brede lanen, zandpaden, machtige bomenrijen, indruk-wekkende boerenhoeves, verschillende inspanningen tot herstel van natuurlijke waterlopen, weer meanderende beken, vennetjes in groene weiden.....een oude - verwaarloosde - spoorbaan als prachtig natuurgebied(je).

Op naar Bocholt. Een van de grootste steden die de route aandoet.

Met een aantal fraaie oude historische gebouwen, waaronder het stadhuis en de St. Georgkerk.
"Nörgens bäter as in **Bokelt**"

Via de Bocholter Aa (strang) verlaten we de stad. Langs een fraai wandel- en fietspad naast de rivier.

Bocholter Aa (strang)

Je wandelt nu langzamerhand Montferland binnen door een landschap aanvankelijk gedomineerd door weilanden langs verschillende rivieren. Zoals de Rijn en de Oude IJssel. En de Duitse IJssel. Blijkbaar zeer geschikt voor het bouwen van kastelen en het inrichten van landgoederen.

Kasteel Anholt (D), Huize Landford (even omlopen), Huis Hardenberg, landgoed Engbergen.....

Hierna wordt de route even nogal saai. Ten westen van Gendringen.

Op de Galgenberg, onderdeel van Huis Bergh te 's-Heerenberg, gaat het pal naar het zuiden. Door een bosrijk gebied.

Huis Bergh

's-Heerenberg met zijn kasteel, fraaie raadhuis (1531, het Drost Daemhuis en nog een kleine 50 andere monumenten!

Door Stokkum en het prachtige Montferland bereik je, in Duitsland, Hoch Elten. Op de top van de Eltenberg (83 meter). De torenspits van de Sint-Vitus kerk is van verre te zien, in welke hoek je ook staat.

Let ook even op de Drusesbrunnen, 57 meter diep, een waterput.

En weer kom je ander lange-afstandspad tegen: deze keer het Pieterpad.

**Torens pits Hoch Elten
Sint-Vitus kerk**

Op de top van Hoch Elten heb je al een schim van de Rijn gezien.
Bij Spijk loop je de slotetappe van het Noaberpad langs deze rivier.
In Emmerich kun je op de trein stappen, naar....?

16-11-2019

